uvod

V tej številki Socialnega dela objavljamo gradivo 12. poletne šole Sekcije za skupinsko dinamiko in osebnostno rast Društva psihologov Slovenije, na temo Avtopoeza: procesi samoorganiziranja in samopomoči. Soorganizator je bilo podjetje OIKOS iz Domžal.

Poletna šola je bila od 15. do 18. avgusta 1991 v Nomenju pri Bohinjski Bistrici. Udeležilo se je je okoli 100 odraslih in 30 otrok. Poleg domačih udeležencev so prišli tudi gosti iz tujine.

Delo na poletni šoli je potekalo v obliki plenarnih predavanj, delavnic ter po osnovnih skupinah.

Organizatorji (Bernard Stritih, Jože Ramovš, Miran Možina in Jernej Stritih) smo zainteresiranim sredi junija 1991 poslali vabilo, v katerem smo prikazali osnovni konceptualni okvir poletne šole. Na tem mestu vabilo podajamo v skrajšani obliki.

"*Pred spreminjanjem je odkrivanje sveta*. Svet pa se človeku razkriva le, kolikor je človek *odkrit pred samim seboj* in kolikor se je sam pripravljen *razkriti, razodeti drugemu*. Postaviti, kakor pravi Pirjevec, samega sebe pred drugega. In pred družbo. To pa je bistvo *postmodernih gibanj*, ki odkrivajo *pomen akcije v akciji sami*, ne pa toliko v ciljih, ki si jih zastavljajo: gibanj ne kvalificira to, kar počno, temveč to, kar so. Žene jih *vprašanje biti*: kaj pomeni *biti* mlad, *biti* ženska itn. Vprašanja so partikularna, toda odgovori so naslovljeni na vso družbo. Z govorico drugačnosti, ki že sama po sebi izklicuje pravico do samobitnosti, se pravi do resničnosti. ... ta avtonomna gibanja ... nimajo velikih vodij, so zato navidezno pogosto prav neučinkovita in največkrat brez zanimanja za institucionalne učinke... gibanje ni ... neposredni cilj pobude." (T. Hribar, Nova revija, 65/66, str. 1489)

V času, ko je načrtovanje bodočnosti še posebno negotov posel, smo se organizatorji letošnje poletne šole (PŠ) odločili za temo, ki je odraz vere v to, da prihajajo časi, ko bodo procesi samoorganizacije vse večjega pomena. Upamo, da se bo naš družbeni prostor vse bolj odpiral za ljudi, ki bodo razvijali podjetnost in *samoiniciativnost*. Hkrati se v velikih prazninah socialne mreže kažejo vse večje *potrebe po samopomoči*. Desetletja deklarirani in protežirani "samoupravni sistem" se je razkril (in se še razkriva) v svojem totalitarnem bistvu, pokazal se je nesposobnega, da bi preživel. Je bil ta sistem nekaj izven nas? Po našem mnenju ne, bil je del nas in z nami in je v veliki meri še vedno del nas in z nami. Hkrati danes vidimo, da marsikaj ne propada, marsikaj ostaja živo, kaže svojo sposobnost

preživetja, obeta raztezanje v prihodnost.

SPOSOBNOST PREŽIVETJA naj bi bila torej letos v središču naše pozornosti na poletni šoli. Prav o tem govori koncept *avtopoeze* (iz grščine auto=samo, poiesis=produkcija), ki sta ga konec šestdesetih let uvedla čilska znanstvenika Humberto Maturana in Francisco Varela in pomeni tisto značilnost organizacije živih sistemov (bodisi celice, organizma, socialnih grupacij ali ekosistemov), ki omogoča vzdrževanje življenja, samo produkcijo. V zadnjih desetih letih je bil ta koncept predvsem v okviru teorije kompleksnih sistemov deležen velike pozornosti in je spodbudil kup novih iskanj na raznih področjih.

Poletna šola Sekcije za skupinsko dinamiko in osebnostno rast je socialni fenomen, ki po 12 letih svoje evolucije kaže mnoge značilnosti avtopoetske organizacije. Lahko bi rekli, da je poletna šola *preživetja sposoben sistem*, kar ponovno dokazuje tudi tole vabilo. Želja organizatorjev je, da bi se letos spraševali prav o tej njeni sposobnosti preživetja, o njeni "trdoživosti", raziskovali naj bi razne dimenzije te njene sposobnosti. Ena od značilnosti številnih dosedanjih udeležencev poletnih šol je ta, da so na mnogih področjih spočenjali razne aktivnosti oz. dejavnosti zunaj institucij in zunaj ustaljenih in uradno priznanih programov. Pogosto so bile to prostovoljne dejavnosti, v prostem času (ali v institucijam "ukradenem času"), kjer niso bili prvi cilji zaslužek, socialna promocija (v smislu večje slave, boljšega položaja v kaki hierarhiji, pridobivanje privilegijev ipd.), temveč bolj nova kvaliteta doživetij, udejanjanje drugačne eksistence, drugačnega načina biti in so-biti pri strokovnem delu in v življenju. Mreža procesov samoorganiziranja se je vsako leto spletala tudi v t.i. "poletnih šolah". Poletne šole so po našem mnenju bile in so še del širšega družbenega gibanja oz. gibanj, ki jih je gnalo (in jih še žene) vprašanje biti. Poletne šole so v okviru razlikovanj, ki jih v zgoraj navedenem motu letošnje Poletne šole izrisuje Tine Hribar, del slovenskih postmodernih gibanj. Upamo, da prihaja čas, ko se bodo ta gibanja z družbenih obrobij premaknila bolj v središče, in da bo njihova nova etika skupnega bitja in sožitja doživela afirmacijo. Menimo, da npr. skupinsko delo oz. gibanje, ki je potekalo v okviru akcijsko-raziskovalnih projektov Tabor, ni bilo pomembno le kot socialno-terapevtski projekt, ampak tudi kot *socialno-kulturni* projekt iskanja *nove paradigme za sožitje* in *"so-biti"* ljudi naše in naslednjih generacij v razmerah postindustrijske družbe. Za naš čas in za prihodnost bo verjetno posebno pomembno negovanje komplementarnih odnosnih vzorcev v velikih življenjskih skupinah in skupnostih, ki bodo po svoji sestavi generacijsko mešane in v katerih bodo ljudje (morali) skušali živeti tako, da bodo negovali kreativne potenciale spontanosti in osebnih želja posameznikov. Gre torej za komplementarnost odnosov, ki ne izhaja iz

avtoritete posameznikov in ustanov, ampak se razvija na osnovi doživetij *eksistencialne izpostavljenosti* ljudi.

Ob uvodni citat bi radi postavili še citat, ki ga je napisal Alberto Melucci in ki ga je Tine Hribar dodal v opombi k svojemu članku Samomor in sveto (Nova revija, 65/66). Ta citat predstavlja velik korak v miselnih iskanjih novih simbolov, ki bi bolj ustrezali novim družbenim gibanjem, ki sama po sebi največkrat nimajo povsem jasnih programov, ker se rojevajo iz spontanih in v izhodišču zelo raznolikih teženj ljudi:

"Sodobne družbe so izločile iz polja človeških izkušenj vse, kar ni bilo merljivo in česar ni bilo mogoče nadzirati, kar je v tradicionalnem svetu pripadalo dimenziji svetega. Končni smisel bivanja, vprašanja po tem, kar uhaja individualni izkušnji, napajajo *nova "religiozna" iskanja* ali preprosto zadovoljujejo potrebo po *povezovanju zunanjih sprememb z notranjo rastjo*. Nastaja heterogeno področje, ki išče *novo zavest*! Videti je zelo oddaljeno od tradicionalnih oblik konfliktnih gibanj. Vseeno pa, če ne nasprotujemo multinacionalnim korporacijam, ki prodajajo varnost, lahko opazimo pot upiranja operacionalnim kodom, poziv v zavetje, *iskanje notranje enotnosti nasproti imperativom učinkovitosti*. Vse te forme kolektivne akcije na simbolni osnovi nasprotujejo dominantni logiki. Problematizirajo definicijo kodov, poimenovanje realnosti. *Ne zahtevajo, ampak ponujajo*. S samim svojim obstojem ponujajo *drugačne načine definiranja* pomena individualne in kolektivne akcije. Individualne spremembe ne ločujejo od kolektivne akcije, splošni poziv prevajajo v tu in zdaj individualne izkušnje. Delujejo kot novi mediji: razsvetljujejo tisto, česar noben sistem ne pove o sebi, vso tisto količino *molka, nasilja in iracionalnosti*, ki so vedno skriti v dominantnih kodih." (A. Melucci, Problemi 1/87, str. 56-57)

Letos torej predlagamo, da ne bi bile v središču pozornosti razne psihoterapevtske tehnike, temveč npr. bolj to, kaj se je dogajalo (in se dogaja) "okoli" teh tehnik. Npr. na terapevtskih taborih za otroke in mladostnike govorimo o tehnikah skupinskega dela in miljejske terapije, vendar se je od leta 1975, ko smo začeli s tem delom, okoli tega našega dela, ki smo ga označevali tudi z "uporaba metod skupinske dinamike", spočenjalo *vrtinčasto gibanje*, ki je daleč preseglo naša pričakovanja. Ti vrtinci niso bili omejeni na posamezne osebnosti, temveč so pomenili realnost mnogih skupinskih doživetij in so pomenili novo paradigmo v družbeni komunikacijski matrici. Na tej novi paradigmi je mogoče še danes graditi vizijo prihodnosti. S tega vidika se je morda umestno vprašati, ali se je podobno dogajalo oz. se dogaja okoli tistega, kar se je poimenovalo "geštalt", "transakcijska analiza", "realitetna terapija", "bioenergetika", "mladinske delavnice", "skupina za

samopomoč", "prostovoljno delo", "akcijsko raziskovanje", "akcijska skupina", "Balintove skupine", "sosvetovanje", "(porajajoča se) telesna govorica".

Tudi letošnja poletna šola prinaša pomembno novost. Preko svoje teme se odpira iz ožjega psihoterapevtskega območja oz. iz psihoterapevtskih okvirov v ožjem smislu. Psihoterapevtska dejavnost v širšem smislu lahko pomeni ustvarjanje pogojev za *avtonomni razvoj stroke in njenih nosilcev (1)* in lahko pomeni tudi *pomoč za samopomoč (2)*.

K 1. Menimo, da je naša Sekcija lep primer avtonomne dejavnosti. Nekaj ljudi se je zbralo in delovalo ne politično, ne z močjo, ne klansko, ne z veliko denarja, temveč po principu samoiniciativnosti. Med člani se je razvilo nekaj topline, bližine in človeškega stika. Metod dela nismo ukazovali, tudi nismo ustvarili veliko literature in organizirali edukacijskih treningov (v striktnem smislu). Je pa prišlo zraven veliko število ljudi, vključili so se v razne delovne projekte Sekcije in so vsi dobili tudi nekaj zase.

K 2. Psihoterapevtske institucije tudi v najbolj razvitih deželah še zdaleč ne morejo pokrivati vseh potreb po pomoči te vrste. Skupine za samopomoč, kjer se srečujejo psihoterapevti in laiki, s svojim eksplozivnim razvojem kažejo, kje so nesluteni viri imunskega socialnega sistema. V okviru cerkvenih institucij se je pri nas tudi v času "samoupravljanja" dogajalo marsikaj, kar je imelo značilnosti avtonomije, samoiniciativnosti, samoorganizacije in samopomoči. Osrednji organizacijski odbor letošnje poletne šole kaže na to, da imamo danes res enkratno priložnost tkanja novih vezi in povezav. Skupni imenovalec bi lahko bile predvsem tiste izkušnje, ki jih poskušamo zajeti s pojmoma samoorganizacija in samopomoč. Morda smo si mnogi, ki smo doslej zaradi "neke politike" ostajali na različnih bregovih, bližje, kot smo si mislili, in to prav zaradi tistega duha samoiniciativnosti, ki teži k boljši kvaliteti življenja. V mučnih krizah, ki so danes povezane z raznimi funkcijami, ki jih nosimo, se mnogi vračamo k doživetju sebe kot zgolj človeka in k stiku z drugimi ljudmi kot zgolj ljudmi. To je nov pogled in novo upanje, ki premoščata tudi prepad med "vernimi" in "nevernimi".

Letošnja poletna šola naj bi med drugim pripomogla tudi k oblikovanju *matičnega središča* za razne oblike skupin za samopomoč in samoorganiziranja. Jože Ramovš si je to postavil za cilj svojega akcijskega raziskovalnega projekta, ki naj bi trajal tri leta. To središče naj bi bilo informacijsko vozlišče, koordinacijski center, hkrati pa naj bi prispevalo k usposabljanju ljudi za razne oblike samopomoči in samoorganiziranja.

Ena od dejavnosti, ki so se vedno znova prepletale z dejavnostjo poletne šole, so bili poletni socioterapevtski tabori za otroke in mladostnike. Tudi letos se bo poletna šola navezala na Tabor.

Glede strukture bo poletna šola obdržala svojo podobo, ki naj bi omogočala vzpostavitev neformalnega miljeja, intenzivno izmenjavo informacij in izkustveno učenje. Težišče dela bo v malih osnovnih skupinah, diskusijskih skupinah in v delavnicah ob plenarnih predavanjih in okroglih mizah. Do sedaj smo dobili (oz. pri nekaterih še čakamo na dokončno potrditev) naslednje prijave:

Plenarna predavanja:

1. Bernard Stritih, Miran Možina: Avtopoeza - procesi samoorganiziranja in samopomoči
2. Dr. Anica Kos: Izlet na področje ameriškega življenja, imenovano filantropija
3. Franko Adam: Pogled na akcijsko raziskovanje z vidika sistemske teorije
4. Dr. Jack Norell (gost iz Londona, predsednik Mednarodnega združenja Balintovih skupin): The self-help and self-organizational aspects of Balint groups movement
5. Jernej Stritih: Samoorganizacija, ekologija in razvojni management
6. Tine Hribar: Postmodernizem na Slovenskem
7. Jože Ramovš: Samopomoč in dobrodelnost - socialna imunska mehanizma

Delavnice:

1. Marijke Rutten-Saris: Action groups - my personal growth through self-organization and self-help
2. Bernard Stritih, Miran Možina idr.: Tabor kot kompleksni avtopoetski sistem
3. Jack Norell: Balint group alive
4. Ema Krejač, Mirjana Majhenič: Najine izkušnje s skupinami za samopomoč
5. Jože Ramovš: Na poti k slovenskemu matičnemu središču za samopomoč
6. Zdenka Zalokar, Žare Trušnovec: Izkušnje s planinsko-vzgojnimi tabori za otroke in mladino
7. Tone Kokalj, Alenka Petek, Andreja Štavdohar, Marina Štremfelj: Pojavi samopomoči in izkušnje pri vodenju Slovenske skupnosti krščanskega življenja
8. Tone Kladnik, Branka Knific, Julijana Kristan, Jože Ramovš in ostali: Skupine ostarelih za samopomoč
9. Zvone Štrubelj, Niko Arnerič, Suzana Belak, Brigita Kurnik, Franci Nahtigal: Ceste do človeka - skupina Sončna pesem
10. Niko Arnerič, Suzana Belak, Brigita Kurnik: Šotorovci - skupina za samopomoč za otroke in mladino

11. Anastazija Babič: Mladinske delavnice
12. Marjan in Vera Čonč: Otroški telefon
13. Doris Erzar: Preventivni programi na Centru za socialno delo Kranj s področja zakonskega in družinskega svetovanja

Zaradi vojnih razmer smo morali spremeniti kraj dogajanja in prilagoditi program. Vojni dogodki pa žal niso pomenili le organizacijske motnje, temveč so zahtevali tudi človeška življenja. 26.6.1991 je v Gornji Radgoni pod streli napadalcev padel *JANEZ SVETINA*. Zavedli smo se, da nam je Janez zadnjič govoril na poletni šoli na Pohorju, avgusta 1990. Njegovemu spominu smo se oddolžili s kratkim odlomkom zadnjega predavanja in z nekaj besedami, ki jih je prijatelju v slovo napisal Bernard Stritih.

"Vse naše človeško življenje je iskanje samega sebe. Dejansko je vse, kar človek počenja, tudi na vseh mogočih življenjskih stranpoteh, neke vrste preskušanje možnosti človeškega bivanja: Na kakšen način lahko človek živi in biva, na kakšen način lahko obstaja. To velja tako za najnižje človeške možnosti, ki so najbliže živalskim, za divjaški ali barbarski način življenja, kakor tudi za najvišje možnosti človeškega življenja, kakršne se pokažejo v življenju genijev ali svetnikov ali duhovnih ljudi. Toda vse takšno iskanje samega sebe, takšno preskušanje naših človeških možnosti pri večini ljudi še ni tisto zavestno iskanje odgovora na človekovo osnovno vprašanje: kaj smo ter od kod in kam gre naša pot." (Iz Janez Svetina, Človekovo iskanje samega sebe, Zbornik 11. poletne šole skupinske dinamike, Maribor 1991.)

Ko smo izvedeli kruto novico, se je najprej zazdelo, da to ne more biti res. A tako kot že tolikokrat v slovenski zgodovini nam je tudi to pot usoda zopet iztrgala človeka, ki je s svojim življenjem in delom presegal našo vsakdanjost in ki je znal zastaviti vprašanja orientacije v najširših razsežnostih časa in prostora.

Življenjska pot Janeza Svetine nikakor ni bila lahka, njegovo iskanje samega sebe je bilo predvsem preizkušanje vseh človeških možnosti z jasno usmeritvijo k najvišjim vrednotam. Z neumornim študijskim delom in svojim iskateljskim načinom življenja, ki ga je vodilo do izvorov indijske kulture, je razvil sposobnosti jasnega mišljenja tudi za spoprijemanje z najbolj zapletenimi vidiki življenja in za iskanje odgovorov o najglobljih skrivnostih sveta. Na svoji poti si je pridobil tudi osebno žlahtnost in ugled, ki sta se pokazala v razpravljanju s slehernim človekom. Z vsem svojim življenjem se je zoperstavljal vsemu nizkotnemu in vsem oblikam nasilja nad človekom. Res je, da je Janez Svetina obležal kot žrtev nasilja, a res je tudi to, da nam je s svojim življenjem odkril neslutena bogastva, s svojim zadnjim dejanjem pa nas zavezuje, da življenja ne smemo zanemarjati in se prilagajati raznim oblikam nasilja. S svojim delom nam je zapustil miselno bogastvo pa tudi zahtevne naloge, ki jih moramo na poti v prihodnost neizogibno rešiti. Skupaj z njim in s člani njegove družine ugotavljamo, da tudi smrt ni le izguba, ampak je lahko kažipot v neskončnih prostranstvih biti. Tu ostaja Janez Svetina z nami.

Program Poletne šole je torej nastajal v zelo nenavadnih okoliščinah, v katerih so se tudi temeljne ideje, ki smo jih razvijali zadnjih petnajst let, pokazale na nov način. Nenavadnost okoliščin lahko opišemo takole:

- Najnenavadnejša in vseobsegajoča okoliščina je bilo *politično vrenje* v nekdanji Jugoslaviji. Ko smo se odločali o temi poletne šole, še nismo mogli z gotovostjo predvideti, da bo prišlo do vojne, vendar je bilo to možno slutiti, in ko se je približal čas naše prireditve, se je vojna v Sloveniji že končala.
- Velike spremembe v politični sferi so nas postavile pred nova vprašanja in nove naloge tudi v našem strokovnem delu. Nujno je postalo razvijanje novih oblik in metod za pomoč ljudem v stiski, možno in potrebno je postalo širše *povezovanje* med strokami, gibanji in skupinami za dialoško razreševanje temeljnih vprašanj, ki ogrožajo duševno zdravje in socialno blaginjo naših ljudi.

- Medtem ko so se leta 1990 in 1991 dogajale velike politične spremembe in se odpirale nove možnosti in potrebe po sodelovanju vseh strok, ustanov in gibanj, ki v Sloveniji delujejo na področju duševnega zdravja in socialnega varstva, se je Sekcija za skupinsko dinamiko in osebnostno rast notranje drobila. V zvezi s pripravami na poletno šolo, ki so potekale konec leta 1990 in v prvi polovici leta 1991, je potrebno omeniti, da so postale meje Sekcije popolnoma zabrisane. Nekdanji člani se niso zbrali niti enkrat, hkrati pa so kot posamezniki izražali željo, naj se tradicija naših prireditev ne prekine. Nekateri nekdanji člani so tudi ustanovili nove sekcije in društva ter nakazovali, da bi morda lahko organizirali celo več poletnih šol hkrati. Ob tem se je odprlo vprašanje konkurence, npr. ali ne bi s tem mreže ljudi, ki je bila več kakor deset let vajena ene poletne šole, preveč obremenili. Hkrati je bila tema (samopomoč in samoorganizacija), ki jo je ponudil naš organizacijski odbor, dovolj široka, da bi zlahka zajela razne nove dejavnosti nekdanjih osrednjih in aktivnih članov Sekcije. Njihov odziv je bil različen. Poletna šola pa je bila na koncu vendarle samo ena. S pritegnitvijo in plodnim sodelovanjem dr. Jožeta Ramovša pa je tradicionalna prireditev Sekcije dobila nove razsežnosti. Prišlo je do povezovanja z nekaterimi mrežami, ki so doslej delovale bolj v okvirih cerkvenih in verskih organizacij in skupin.
- Pomembni notranji premiki so se v zadnjem letu dogajali tudi v *akcijski skupini*, ki je pripravljala *terapevtski tabor Nomenj 1991*. V takih okoliščinah so se kar sama ponujala nekatera vprašanja, ki se nanašajo na preteklost različnih oblik dela z otroki in mladino, povezanih z akcijsko-raziskovalnimi projekti terapevtske kolonije in terapevtski tabori. Čeprav so se razen Bernarda Stritiha zamenjali vsi posamezniki, ki so leta 1975 pričeli razvijati alternativni koncept vzgojnega in socialnoterapevtskega dela z otroki, in je ostala le razmeroma majhna skupina udeležencev zadnjih taborov, se gibanje ni zaustavilo. Še vedno živi v obliki številnih pričakovanj posameznikov, ki preprosto računajo s tem, da se nekaj dogaja in da se tradicija ne more kar tako prekiniti. Živi pa tudi kot predstava o skupni preteklosti, ki je Bernard Stritih in Miran Možina ne dovzljava kot zgodovinsko preglednico različnih dejavnosti ali kot urejeno bibliografijo objavljenih del niti si je ne moreva predstavljati kot zavzemanje za podobno ideologijo. Skupno preteklost še vedno tvorijo medsebojna poznanstva, skupno delo pri raznih dejavnostih pa tudi veliko medsebojnih napetosti, osebnih očitkov, zamer ter krčevitih prizadevanj posameznikov, da bi našli tla pod nogami. Zato potrebujemo poletno šolo kot srečanje in povezovanje, potrebujemo pa tudi, tako je videti, medsebojno izogibanje in

številne oblike posrednega komuniciranja.

V času, ko se je poletna šola naglo bližala, so se v naši družbi dogajale velike spremembe. Ob poslabšanju napetih vesti, ki so se pogosto kar prehitevale, se nam je večkrat zazdelo, da so priprave na poletno šolo precej postranska zadeva, potem pa se je vse skupaj spet pokazalo v drugi luči. Postalo je jasno, da smo ravno pred novo zgodovino, ki prihaja vsa velika in pomembna, dolžni govoriti o majhnem življenju, ki se nezadržno nadaljuje iz preteklosti v prihodnost in ki edino lahko osmisli nove oblike politične organiziranosti. Za madžarskim avtorjem Györgyjem Konrádom ponavljamo:

"Uspeha dozorevanja avtonomije ne moremo meriti po tem, da mesto dosedanje vlade zasede kaka druga, temveč po tem, da se družba pod vlado krepi, da je vse več neodvisnih ljudi in da se gosti mreža pogovorov, ki jih od zgoraj ni mogoče nadzorovati. Vlada naj brez skrbi ostane zgoraj, mi pa moramo imeti možnost, da spodaj živimo svoje lastno življenje." (G. Konrád, 1988, str. 133)

V zadnjih dveh letih so se odprle nove možnosti za komuniciranje med zelo različnimi skupinami, ki prej zaradi steklenega zvona marksistične ideologije, pod katerim smo živeli, niso mogle najti medsebojnega stika. Te nove možnosti pa niso nekaj preprostega, saj naj bi jih izkoristili za to, da bo življenje ljudi "spodaj", se pravi izven dosega državne in proizvodne mreže, postajalo bogatejše, pestrejše in še bolj njihovo. Na videz se zdi, da je vsakdanje življenje številnih državljanov (Slovencev in pripadnikov drugih narodov, ljudi najrazličnejših poklicev, zaposlenih in nezaposlenih, obeh spolov, vseh generacij in verovanj pa tudi nevernih) nekaj preprostega. Vendar ni tako. To je nekakšna podrast, ki je pomemben del življenja v tem času in prostoru. Vsako poenostavljanje problemov v medsebojnih komunikacijah lahko pripelje do siromašenja raznolikosti namesto do bogatenja vseh. V obnebju različnih idej, ideologij, religij in filozofij vendarle vsi iščemo raznolike možnosti biti.

Zbornik ima vsebinsko štiri dele. V *uvodnem* sta zajeti tudi vabili na poletno šolo, ki so ju pred začetkom dobili udeleženci; v njih smo organizatorji dali tudi vsebinske smernice. Sledijo *predavanja* s poletne šole, ki so razen prispevka Tineta Hribarja (ki je avtorizirana transkripcija predavanja) zdaj podana v obliki strokovnih člankov. V tretjem delu so povzetki oz. informacije o nekaterih *delavnicah* na poletni šoli. V zadnjem delu pa so opisi *osebnih doživetij* oz. vtisov nekaterih udeležencev. Na koncu je dodan seznam z naslovi vseh ali vsaj večine udeležencev.

Predavanja oz. strokovni članki so v zborniku navedeni v takšnem vrstnem redu, kot so potekali na poletni šoli. Uvodni okvir sta podala Bernard Stritih in Miran Možina - že dokaj znani temi "samopomoč" in "samoorganiziranje" sta na podlagi svojih izkušenj povezala s konceptom

"avtopoeze", ki je v psihologiji, socialnem delu in medicini pri nas še relativno slabo poznan. Anica Kos je prispevala sveže informacije (in svoje refleksije) o prostovoljnem delu v ZDA, od koder se je s študijskega obiska vrnila malo pred poletno šolo. Frane Adam, ki je sodeloval v akcijsko-raziskovalnem projektu terapevtska kolonija na Rakitni leta 1975, je v svojem predavanju povezal temo akcijskega raziskovanja s sistemsko teorijo, ki ji v zadnjih letih posveča največ pozornosti. Jack Norell, upokojeni splošni zdravnik iz Londona, trenutno predsednik Mednarodnega združenja Balintovih skupin, je napisal nekaj o vidiku samopomoči v tem gibanju. Njegovemu članku sta Bernard Stritih in Miran Možina dodala zapis s komentarjem Balintove skupine, ki jo je na poletni šoli vodil dr. Norell. Tine Hribar je pokazal na vzporednice našim prizadevanjem na področju psihosocialnih znanosti v filozofiji in umetnosti - termin "postmodernizem" zaobsega novi vzorec, ki prežema nova družbena gibanja na vseh omenjenih področjih. Jože Ramovš, ki utira pot procesom samopomoči in samoorganiziranja v socialnem delu, išče tudi možnosti novih opisov in razlikovanj za te pojave. Marijke Rutten-Saris je svoj referat podala v okviru enodnevne delavnice. Na njeno strokovno in osebno pot so v veliki meri vplivale razne samoorganizirane akcijske skupine. Ciril Klajnšček se žal poletne šole ni udeležil, je pa prispeval članek, ki po eni strani podaja enega od možnih (kritičnih) pogledov na dogajanje na poletnih šolah, po drugi strani pa omogoča zanimiv vpogled v uporabo koncepta avtopoeze na področju nove politike zdravstvenega varstva, ki se uveljavlja v svetu in odmeva tudi pri nas. Zaradi vojne se poletne šole niso udeležili gostje iz Italije, predstavniki Centro Italiano di Solidarieta, in so svoj obisk prestavili na jesenski čas. Tako je prišlo do enodnevnega seminarja Sabine Ruberto, ki je 10. decembra napolnil veliko dvorano Teološke fakultete. V zborniku smo za predstavitev njihove uspešne dejavnosti na področju zdravljenja zasvojenosti podali prevod krajšega članka začetnika gibanja don Maria Picchia in nekaj vtisov iz dosedanjih stikov.

Za konec še nekaj drobcev, o katerih so vodje odnosnih skupin na poletni šoli poročali zadnji dan. Med drugim je bilo rečeno:

- da je bilo ozračje tako, da si lahko pristopil, vprašal;
- v celoti vzeto je bila ta poletna šola drugačna kot prejšnja leta;
- na poletni šoli je bilo tudi kar nekaj ljudi, ki po stroki niso bili iz "pomagajočih" poklicev (za ljudi v stiskah), vendar so bile teme tako široke, da jih je marsikaj pritegnilo. Teme z drugih področij (npr. filozofije, religije, ekologije, umetnosti, duhovnosti) so osvetljevale kontekst naše dobe in stroke (psihosocialna pomoč). S tem je bila v dobršni meri dosežena korekcija ene glavnih pomanjkljivosti *moderne znanosti - njene ujetosti v tunele* (sub)specializiranih strok;

- udeleženec, ki je bil pred poletno šolo na jugoslovanskem kongresu iz suicidologije na Bledu, je takole primerjal: "Na Bledu je bilo porabljenega veliko denarja za relativno majhen učinek, na poletni šoli pa smo priča zelo velikemu učinku za malo denarja." Večji del organizacijskega in tehničnega dela na samem taboru, npr. delo v ekonomatu ali kuhinji, je bil namreč opravljen prostovoljno. "Na poletni šoli so stvari bolj doživete, na Bledu pa so potekale gala stvari okoli tragične teme.";
- zelo je uspel t.i. ekološki izlet pod vodstvom inž. Jerneja Stritiha;
- poletna šola je posrečena kombinacija dela in "počitnic", tabor daje počitniški čar.

Naslednjo, 13. poletno šolo bo na Boču ali na Pohorju od 20. do 23. avgusta 1992 spet organizirala mariborska veja Sekcije za skupinsko dinamiko in osebnostno rast. Osrednji organizacijski odbor sestavljajo (in so vsem zainteresiranim že na voljo z informacijami):

Vladimira CVETKO Kardeljeva 79, Maribor, tel. 062/304-470,
Lili KMETIČ, Vrbanska 26a, Maribor, tel. 062/28-022,
Štefan KOLAR, C. B. Kanclerjev 38, 62310 Slovenska Bistrica
Ema KREJAČ, Mesarski p. 5, Maribor, tel. 062/221-317,
Tilka KREN, I. Internacionale 12, Maribor, tel. 062/39083,
Janko PREDAN, Zg. Bistrica 80, 62310 Slovenska Bistrica, tel. 062/811-903, sl. 062/811-171, 812-353,
Majda SEDONJA, Pod klancem 10, Limbuš, tel. 062/37-221 int. 26-45,
Nada WOLF, ZD Maribor, Sodno 13, Maribor, 062/27572.

Se vidimo!

Bernard Stritih
Miran Možina
Jože Ramovš